

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ЧИННИК ПРИСКОРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Урбан О.А. (м. Луцьк)

Анотація

Стаття присвячена вивченню транскордонного співробітництва як чинника, що прискорює європейську економічну інтеграцію. Ця тема стає все більш актуальною з огляду на стратегічну спрямованість України на вступ до Європейського Союзу (ЄС).

Ключові слова

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, ІНТЕГРАЦІЯ, ПРИКОРДОННИЙ РЕГІОН, ЄВРОРЕГІОН

Вступ

Транскордонне співробітництво (ТКС) – це форма розвитку інтеграції на рівні регіонів сусідніх держав. Така співпраця актуалізується з огляду на євроінтеграційну спрямованість України. Дослідження цієї проблеми проводять багато вітчизняних вчених, серед яких Долішній М., Бєленький П., Кушнірук О., Пила В., Чмир О. [1, 2, 3]. Ми ж хочемо дослідити вплив транскордонного співробітництва на прискорення європейської інтеграції.

Постановка задачі

У роботі проводиться вивчення існуючих єврорегіонів та їх вплив на прискорення європейської інтеграції і розширення ЄС. Також значна увага автора приділяється програмам сприяння транскордонного співробітництва INTERREG, PHARE, TACIS, SARARD.

Мета статті:

– вивчення транскордонного співробітництва як чинника, що прискорює європейську інтеграцію.

Результати

Транскордонне співробітництво (як форма просторової інтеграції) є одним із засобів реалізації нової регіональної політики ЄС та прискорення інтеграції. Єдине митне та тарифне регулювання, наявність розвиненої спільної інфраструктури ЄС створили сприятливе поле для динамічного розвитку транскордонного співробітництва. Окрім того, завдяки транскордонному співробітництву, можливими стають вирішення питань диспропорційного розвитку регіонів та питання налагодження прямих міжрегіональних зв'язків між різними етнічними групами на континенті, що сприяє уникненню міжетнічних конфліктів [4, 66-72].

Найважливішим правовим документом, що регулює міжнародне співробітництво на регіональному та локальному рівнях, є Європейська Конвенція про транскордонну співпрацю або Мадридська 106 Конвенція Загальних принципів транскордонного співробітництва, прийнята 21 травня 1980 року [5]. Особливу роль у налагодженні транскордонних економічних зв'язків, у втіленні в життя міжнародної регіональної

співпраці відіграє Рада Європи. Так, Рамкові Угоди, що були підписані 21 травня 1980 р. у Мадриді про децентралізацію транскордонних зв'язків, викликали зміни у національних законодавствах і призвели до збільшення повноважень структурних об'єднань регіонів держав, що ратифікували Угоду.

Внаслідок задекларованих прав, регіони можуть самостійно започатковувати політичну та економічну співпрацю із сусідами, спираючись на власні інтереси та на самостійно розроблені програми і концепції, а це, в свою чергу, значно спрощує співпрацю. Поява і визнання міжнародного фактора в регіональній політиці призвела до децентралізації владних та економічних структур і сприяла розвитку політичної і економічної демократії на теренах прикордонних територій суміжних держав. Перші єврорегіони були створені на німецько-нідерландському кордоні (EUROREGIO був заснований у 1958 році), але лише в кінці 80-х років та у 90-х роках формування цих структур набуло широкого поширення в багатьох інших прикордонних регіонах, особливо на внутрішніх кордонах ЄС між Німеччиною та Францією, Люксембургом, Бельгією, Австрією [6, 13].

Основними факторами, що істотно вплинули на посилення транскордонних відносин у Європі з кінця 80-х років, є:

- внутрішні зміни в ЄС в процесі європейської інтеграції, особливо створення у 1993 році Єдиного Спільного Ринку, а пізніше - Економічного і Валютного Союзу;

- політичні зміни в Центральній та Східній Європі, що дали можливість здійснювати транскордонне співробітництво вздовж кордонів з колишніми комуністичними країнами;

- ряд міждержавних угод, які сприяють транскордонному співробітництву між різними країнами;

- фінансова підтримка транскордонної співпраці з боку ЄС через програму INTERREG з 1990 року для членів ЄС, через програми транскордонного співробітництва PHARE і TACIS, а також інші програми з 1994 (TACIS ППС з 1996) року за межами ЄС;

- активна підтримка транскордонного співробітництва та зміцнення демократії на місцях з боку Ради Європи [6].

Починаючи з 1990-1991 рр., єврорегіони стали дійовими каналами включення нових демократій у загальноєвропейські інтеграційні процеси. У створення єврорегіонів включилися посткомуністичні східноєвропейські держави. Особливо інтенсивно розпочалося формування єврорегіонів у західному прикордонні, на той час - Чехословаччини, Польщі та Федеративної Республіки Німеччини. Тут були створені перші транскордонні об'єднання, учасниками яких стали прикордонні області держав не-членів Європейського Союзу. У ході переговорів представників місцевих органів влади прикордонних областей ЧСФР, ПР та ФРН, що проходили під егідою Комісії по прикордонних областях ЄС в

кінці травня 1991 року в м. Цвіккау (ФРН), прийнято рішення про створення Єврорегіону Дрейландерек (Три землі).

До складу даного транскордонного угруповання ввійшли 7 німецьких і 4 чехословацьких адміністративних райони прикордоння та польське воєводство Олена Гура. У листопаді 1991 р. на аналогічному зібранні в м. Хеб (ЧСФР) було закладено підвали щодо створення Єврорегіону Егрєнчїс у прикордонні Західної Чехії і Баварії (ФРН).

З початку 90-тих років ХХ століття спостерігається зростання зацікавлення транскордонним співробітництвом і в Польщі. На прикордоннях Польщі в цей час було утворено 8 Єврорегіонів, в тому числі 4 з них - на західному кордоні, 3 - на південному, 1 - на східному [7].

Ініціатива утворення першого в Середній і Східній Європі регіону транскордонного співробітництва виникла в 1990 р. між гмінами і повітами Богатині (Польща), Ліберца (Чехія) і Житави (Німеччина).

Транскордонне співробітництво Німеччини і Польщі, кордон між якими був східною межею Європейського Союзу, трактувався як один з елементів процесу подальшої європейської інтеграції Польщі. Реалізація цієї співпраці базувалася на досвіді співробітництва Західної Європи і на засадах, окреслених у Мадридській Конвенції (1980р.), яку Польща ратифікувала в 1993 році.

Значний вплив на розвиток транскордонного співробітництва мають підприємства і фірми зі спільним кордоном. Закордонний капітал у західних воєводствах Польщі є у великій кількості фірм, але він невеликий. В цілому на кінець 1993 р. в чотирьох воєводствах було зареєстровано 1804 підприємств із закордонним капіталом (при загальній кількості - 15814), у тому числі 1113 із німецьким капіталом. Біля 80 % всіх спільних фірм працювали в торгівлі. У Торзовському воєводстві в червні 1994 р. кількість інвестиційного капіталу закордонних інвесторів становила біля 20 млн.доларів США, в тому числі 12 млн.доларів - це німецький капітал [8, 9].

Найбільш ефективно транскордонне співробітництво розвивалося в периферійних регіонах, де були започатковані спільні підприємства та специфічні територіальні структури - єврорегіони. А тому адміністративна децентралізація сприяла широкому включенню регіональних та місцевих влад у процеси здійснення транскордонних економічних зв'язків [4].

Співпраця Польщі, Франції і Німеччини у рамках Веймарського трикутника відіграє велику роль у процесі вступу Польщі до ЄС, але ініціатива не повинна зводитися тільки до цього. Веймарський трикутник може слугувати доброю основою для формування східної політики Європейського Союзу, який розширюється [10, 286].

Новим етапом західноєвропейської інтеграції є практичне втілення Концепції "Європа регіонів", яка передбачає створення наднаціональних органів регіонального управління. За ініціативою Асамблеї Регіонів

Європи, 4 грудня 1996 р. близько 300 регіонів прийняли Декларацію про регіоналізм в Європі [11, 100-103].

У 90-ті роки обсяг австрійських прямих інвестицій в країни ЦСЄ зріс у 10 разів з 5 млрд. S (шиллінгів) у 1990 р. до 48,4 млрд. S у 1997 р. і склав у 1998 р. біля 60 млрд. S [12]. З них 41 % припадає на Угорщину, 26 % - на Чехію. За період 1995-1999 рр., в рамках програми INTERREG 2, на підтримку ТКС між Австрією та 4 країнами ЦСЄ було виділено 78,8 млн.єкю [13]. Розподіл цих коштів представлено у табл.1.

Таблиця 1 - Фінансування транскордонного співробітництва Австрії та країн ЦСЄ в рамках програми INTERREG 2 (млн.єкю) [14, 121]

	Суспільні кошти			Приватні кошти
	Всього	ЄС	Австрія	
Австрія-Словенія	18	9	9	4,5
Австрія-Угорщина	22,8	11	11,8	5,4
Австрія-Словаччина	11	5,5	5,5	5
Австрія-Чехія	9	4,5	4,5	3,1
Всього	60,8	30	30,8	18

Подана структура розподілу коштів свідчить про ефективне їх використання (див.табл.1), оскільки потреби реформованих країн в сучасних товарах стимулювали експорт, санували платіжний баланс, створили десятки тисяч робочих місць. Значна частина коштів виділена Австрії з ЄС і в рамках програми LEADER (всього 23 млн.єкю) [13].

На період 2000-2006 рр. в рамках програми INTERREG 3 для Австрії передбачено фінансування з ЄС в сумі 183 млн.євро. Всього в рамках INTERREG 3, LEADER+, URBAN, EGUAL Австрія одержить 358 млн.євро [15]. Важливою передумовою успішного транскордонного співробітництва є фінансова підтримка ТКС в рамках європейських програм, зокрема PHARE та SARARD. Так, щорічні обсяги фінансування на підготовку до вступу в ЄС для країн ЦСЄ становили:

- у рамках національних програм PHARE: Чехія – 79 млн.євро, Угорщина – 96 млн.євро, Словаччина – 49 млн.євро, Словенія – 25 млн.євро;

- в рамках програми SARARD: Чехія – 22,1 млн.євро, Угорщина – 38,1 млн.євро, Словаччина – 18,3 млн.євро, Словенія - 6,3 млн.євро [15].

Визначальним фактором для реалізації транскордонних ініціатив були і є спеціальні програми регіональної підтримки з фондів ЄС, що свідчить про зацікавленість ЄС у розвитку транскордонного співробітництва з прилеглими територіями країн ЦСЄ.

Європейська Комісія 13 жовтня 1999 року схвалила основні положення програми INTERREG 3, яка діятиме упродовж 2000-2006 рр. Європейський регіональний фонд розвитку надав допомогу у розмірі 4 млрд.875 млн.євро для реалізації цієї регіональної ініціативи, основним завданням якої є подальша підтримка міжрегіонального та транснаціонального співробітництва. Ця сума обмежена 75 % загальної

вартості проектів і програм, фінансування ЄС становитиме до 50 % вартості програм.

Ініціатива INTERREG 3 має три напрями:

- Напрямок А – транскордонне співробітництво, підтримка інтегрованого регіонального розвитку прикордонних територій;

- Напрямок В – транснаціональне співробітництво, підтримка гармонійної територіальної інтеграції ЄС;

- Напрямок С – підтримка міжрегіональної кооперації і, відповідно, покращення політики та технічних умов міжрегіонального економічного розвитку.

Європейські інтеграційні процеси сприяли посиленню ролі транскордонного співробітництва, що відображалось у зростанні економічного розвитку традиційно менш розвинутих прикордонних регіонів, як це відбувалося у ЄС під впливом європейської регіональної політики. Аналогічними європейським ставали й функції регіональних та місцевих урядів Центральної Європи, які почали приймати активну участь у процесі здійснення транскордонного співробітництва. Існує “зовнішня” зацікавленість з боку Європейського Союзу стосовно успішної розробки та втілення інтеррегіональної співпраці в центральноєвропейському прикордонному регіоні. За умов швидкої глобалізації економічного життя, важливе значення набувають регіональні інновації, по суті, один з засобів виживання та розвитку проблемних регіонів наприкінці ХХ століття. Незважаючи на суттєві відмінності в умовах функціонування транскордонних регіонів у країнах Західної Європи та соціально-економічному середовищі східноєвропейських країн, можна зробити декілька узагальнюючих висновків.

Висновки

Транскордонне співробітництво є одним із пріоритетних напрямів розвитку європейської економічної інтеграції, оскільки сприяє розвитку периферійних регіонів, збільшенню експортно-імпортних операцій та прискоренню міждержавної економічної інтеграції. У транспортній інфраструктурі прикордонні і транскордонні регіони, які функціонуватимуть як мости на внутрішніх та зовнішніх кордонах ЄС, стануть ще одним кроком до “Європи без кордонів”.

Перспективи подальших наукових досліджень:

✓ формування концепції прикордонного співробітництва як чинника прискорення.

Джерела

1. Долішній М., Беленький П. Транскордонне співробітництво регіонів у контексті інтеграції України в ЄС // Зб. Наук. Праць уч-ків конф. «Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: теорія і стратегія». – Вип.2. – 1996. – С.115-119.

2. Кушнірук О. Стратегічні цілі транскордонного співробітництва у Західній Європі // Реформування фінансово-кредитної системи і

стимулювання економічного зростання: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Тези доповідей (30-31 травня 2003 р.) / Відп.ред. Слав'юк. - Луцьк 2003. - С.55-56.

3. Пила В., Чмир О. Механізм управління міжтериторіальним та транскордонним співробітництвом // Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка. – Випуск 141-142. – Чернівці, 2002. – С.20-21.

4. Петренко З. Прикордонні регіони як нова форма міжнародної інтеграції // Економіка України. – 1999. - № 12. – С.66-72.

5. Мадридська 106 Конвенція Загальних принципів транскордонного співробітництва // Бюлетень ЄЕК ООН. Женева, 21 травня 1980 р., додаткові протоколи від 5 листопада 1995 р. та протокол № 2 від 5 травня 1998 р.

6. Розвиток транскордонного співробітництва. Практичний посібник. – Видання Асоціації Європейських Прикордонних регіонів. – Листопад 2001 р. 32 с.

7. Єврорегіони в Польщі // Єврорегіон прес. - Люблін, 1997. - № 1. - С. 4.

8. Стратегия развития Люблинского воеводства. Сокращенный вариант документа. Люблин, октябрь 2000. – 67 с.

9. Rocznik statystyczny wojewódstwa Lubelskiego. Rok XXVI. Lublin. 2000.

10. Петренко З. Участь західних регіонів України у транскордонному співробітництві // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Проблеми і перспективи транскордонного співробітництва в аспекті процесів європейської інтеграції: Зб.наук.пр. – Вип.ХV. – Львів – Луцьк: Вежа, 2000. – С. 199-203.

11. Романов С. Российские регионы в трансграничном сотрудничестве // Международная жизнь. – 1997. - № 11-12. – С.100-110.

12. Stankovsky J. Oesterreich zwischen EU und Osteuropa / Zuruek nach Europa – wie gehts es weiter. EU – Sonderheft des Intituts fuer Donaauraum und Mitteleuropa. IDM-INFO, 15/1999, s.32-33.

13. Die Grenzgebiete Oesterreich und seiner oestlichen Nachbarn // Bundesanstalt fuer Agarwirtschaft. Schriftenreihe. – N 91. Wien, 2001. – 196S.

14. Демченко В. Транскордонне співробітництво Австрії та країн Центрально-Східної Європи в 90-ті роки // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Транскордонне співробітництво, ринкова інфраструктура та фінансово-інвестиційна діяльність (Збірник наукових праць). Випуск 6 (XXXVII) НАН України. Інститут регіональних досліджень. Редкол.: відповідальний редактор академік НАН України М.І.Долішній. – Львів, 2002. - С.114-127.

15. Europäische Union – Generraldirektion Regionalpolitik: Im Dienst der Region. – Brüssel, 2001.

Стаття надійшла 03.03.2006 р.